

llet que no m'acordo *kom ne diuen*», El Sas de Cornudella (id.); així però amb subjecte: «a Marraí hi era un poblet que 's *dive* Sant Vicenç», Sant Orenç (id.).

Se sent més, però, almenys a la vall de l'Isàvena, *li ---*: «com *li diuen* al tussal *--- li digam* lo *---*», a Pefarita de Fades (1957), «*li dim ---*», Torlarribera, «sí: tabé *le y diuen*», Roda, «no sé com *li diuen* en allò *---*», StEsteve del Mall (1957); i fins a un poble ja enterament mixt: «una vallonada que *li diuen* Carrasquero» a Jusseu (1965). Però és que encara continuen parlant així fins a ponent de l'Alt Aragó, d'un cap a l'altre: «lecina es el grano que hace la carrasca, y tamién *le decimos* 'la bellota' a Foradada de Toscar (1965); a aquella salvatgina «*le debin* fuina», «les *debin* arcas», SJuan de Plan, «hay un chaparral que se dice Cajicar» Araguás del S. (cap a Jaca), 1966.

Hi ha una mena d'ús que amb lleus variants de semàntica i de construcció s'acosta o coincideix amb de 'convenir, coincidir, adaptar-se a', una mica com en el derivat *adir-se*, però en *dir* construït això de vegades com a reflexiu (*això no es diu amb allò*, vegeu-ne exs. d'EmVilanova i Genís Aguilar en *DBal.*, § 5), però és més expressiva i idiomàtica una construcció intransitiva: «Tu creus que la tara del Bajalta *no diu* amb res del que li passa més tard; jo trobo que *diu amb* tot: la seva descomunal petulància *---*», Coromines carta a AVives, 1926 (*O. C.*, 1666.2f.).

Matis més evolucionat a Mall., des de 'adaptar-se bé', a 'sortir bé, reeixir': «acabam aqueixa eixida filològica, que ja no ens poria *dir* millor de lo que ens ha *dit*, havent trobada pertot arreu la fervent acullida que *---*» (*BDLC* x, 1918, 76), ús tan freqüent en AMAlcover que féu objecte d'un comentari de Tallgren (*NphMgn.* 66, 46) comparant-lo amb els anàlegs *it. non ci dice* «non si accorda bene coll'altro», i el negatiu *oggi ho la disdetta*, non mi riesce di *---*, i l'al. *das sagt mir zu*; en castellà, en una frase preclàssica, negativa: «nos le llevaremos a Argel; y esto ha de ser quando muy *mal nos diga* la suerte», Pz. de Hita, *Guerras C. de Granada* II, 28.

És una frase feta ja molt antiga *dirieu que ---, diria's que ---* per 'sembla que ---, ni més ni menys que'; es recordarà el gran ús que fa Verdaguer del *diria's*, i en cinquena persona això ja ho trobem en Jaume I: «quan vench a la mija nuyt *diriets* que en tot lo nostre navili no parlava nuyl hom» (*Cròn.*, § 59). Com una espècie de cua o gramaticalització d'aquest ús, tenim, en una frase que trobo entre gent de Tortosa i Baix Maestrat, però en una variant formal un poc inesperada, *diràs que*: «*diràs* que ja sento als armats: —ram, ram, pataplum *---*», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 23, altre cas a la p. 44, que citaré amb context a *MÀSCARA*); a Canet lo Roig i pobles veïns ho vaig sentir diverses vegades («*diràs* que em consone que es die» 'un diria que em sona haver-ho oit', 1961).

Però trobem estrany l'ús del futur (també en rigor el d'una segona persona tutejada parlant amb desconeguts): sospitem que, essent tan estereotipada l'ex-

pressió i tan inveterat el seu ús, havent-se pronunciat proclíticament *dirja-s* es va abreujar en *dira-s*; si doncs no ens llancem a una hipòtesi morfològicament més atrevida, que en l'aspecte fonètic i sintàctic fóra més simple: que es tracti d'una arcaica forma de plusquamperfet fort *DÍXERAT SE > dirá's > diràs* amb l'accent traslladat per la proclisi i per la incomprensió d'aquest arcaisme morfològic oblidat.⁵

El més-dient = cast. *el mejor postor*: ja en PdA. Penya, i Belv. 1803 (s. v. *mesd-*); *AlcM* cita *més donant* en el *Consolat de Mar* i *millor dient* en NOLLER; AMAlcover usa «el que hi *deya* més» (*BDLC* XIV, 20), i en les altres formes verbals ja ho tenim en OPou: «*dir* en lo que s'encanta; *dir* deu lliures en alguna cosa: liceri aliquid decem libris (cf., amb aquest, *licitació*); fer que algú fingidament *diga* per què puje més de preu» i finalment «*dir-hi més ---*; la porfia en *més-dir*» (*ThPu.*, 137), com també «licitator: lo qui *està en la dita*» (ib.); amb aquest últim comparem, també en acc. pecuniària, un poc diferent, ja en Llull: «puniment de moneda fos en aquells qui volrien estar a *dita* dels definidors del capítol» (*Blanq.* II, 249.20).

DERIV.: *Dicció* [Llull], pres del ll. *dictio*, *-onis*, 'acció de dir, discurs, manera de parlar'; *diccionari*: Aversó, *Torcimany* I, 42, i II, 430b [1372, Jacme Marc, v. 11, en els versos de presentació del llibre, rimant amb *exemplari*; c. 1390, Aversó, § 1584]; *diccionarista*.

Dictar [Llull], pres del ll. *dictare* id., pròpiament 'dir tot sovint', freqüentatiu de *dicere*: «lexava ço que rahó me *dictava*, e seguia avuyrs», *Blanq.* (I, 233.9) on participa encara del sentit etimològic junt amb el modern; aquest, més clarament marcat, en doc. de 1304: «é no poch ésser en *dictar* aquestes lletres, que mal li anava fort», Finke (*Acta Ar.* III, 126); d'aquests sentits també es passa al de 'compondre, redactar' que ja trobem també en Llull («enteniment *---* subtil a *dictar* los libres de philosophia», *Merav.*, Ag. I, 115) i en les *VidesR*: «Sant Ambrosi *---* era de tan gran humilitat e trebalós, que ls libres que él *dictava* escrivia ab les sues màs, si donques no fos malautes» [doncs, precisament diu que ell 'no els dictava' en el sentit modern], i després ja és 'compondre (dictant a un altre)', quan el sant ja està malalt: «con él agés *digtat* lo XLIII Psalma al seu notari *---* en aquel dia féu fi d'escriure e *dictar*» ('compondre versos') fº 95v1 (notes 78 i 142); el mateix sentit trobem en el cast. de Berceo i en l'oc. del *Jaufré* (cf. *DCEC* DECHADO, i *DICTAR*).

Després aqueixa accepció tendeix a especialitzar-se en 'compondre poesia' (Dante, en l'assaig *De Vulgari Eloquio* II, viii, 6, l'usa ja sovint en aquest sentit aplicant-lo a la poesia romànica, no llatina) d'on el manlleu al. *dichten*, i l'ús en el nostre cançoner popular: «O cansó! qui treta t'ha? / o cansó! qui t'ha *dictada*? / una nina de Ceret - que ab los mi- quelets anava» [S. XVII], recollit per Pau Piferrer a Cerdanya; «una cansó vuy cantà - no hi ha molt que n'és *dictada*, / d'una minyona que hi ha *---*» (c. 1750),